

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féoldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője Rózsa Sándor főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

A hittanhallgatók létszámának apadásáról.

Hazai ev. ref. egyházunknak erősítése és felvirágoztatása érdekében számos régen vajudó kérdés vár sürgős elintézésre. Ezt nemcsak a vezérlő férfiak és intéző főhatóságok, hanem kiválólag a lelkészek s első renden a lelkész-képzéssel hivatásszerűleg foglalkozó theologiai professorok, mint szintén a népiskolai tanítók, sőt még gyülekezeteink gondolkozni tudó buzgóbb, hívó tagjai is érzik és tudják. A halaszthatatlan teendők közt is azonban ugy természeténél, mint messze kiható jelentőségénél fogva, különösen előterébe nyomul a lelkész-képzés kérdésének tisztázása, rendezése és korszerű megoldása, részint azért, mert ez egymagában véve is központi fontosságú sarkalatos feladat, részint meg azért, mert ennek az ügynek sikeres eligazításával sok seb begyógyulna, még több panasz elnémulna, s az általános aléltság, közöny és bátortalanság helyét tetterő, lelkesedés és öntudatos kitartás váltaná fel.

Szó sem fér hozzá, hogy épen a mi egyházi és iskolai viszonyainkra tekintve, egyetemleges megújodásra, ujjászületésre van szükségünk. Odáig jutottunk, hogy midőn a protestantismus alkotmányának s egyházi és tanügyi vivmányainak épületét betetőzni s a védbástyák ormaira győzedelmi jelvényekül lobogóinkat kitűzni készülünk, ugyanekkor a fundamentom erősítésére s a falak támoszlopainak szaporítására is kell gondolnunk, ha azt akarjuk, hogy a díszesnek és nagy arányúnak tervezett tetőzet sulya alatt az egész alkotás a vizek árjai s a szélvésznek rohamjai következtében össze ne omoljon.

Emlékezetökben is áldott elődeink annak idején az anyaszentegyház romolhatatlan sze-

geletkövére Krisztusra s az ő evangéliomára rakták le a mi egyházunk alapzatának is első rétegeit; de kicsoda ne tudná, hogy előttök még csakis a lelki, örök czél lebegett, a melynek elérésére az ő korukban, miként az apostolok idejében is, még nem volt szükség egyházi és iskolai alapítványokra, nem kellett gondoskodni egyházi és iskolai adókiivetésről s behajtásról, nem kellett szövegezni a külkormányzatra vonatkozó szabályokat, mert hiszem a hívőknek mindenök közös vala és egyek valának szeretben, lélekben és igazságban egyaránt.

Amde már a történelmi fejlődés folyamán, a látható egyház sem nélkülözhetette többé azokat, a külső erődítési alapokat és eszközöket, a melyek hijján nem hódíthatta volna meg a népek millióit. Szerencsések azok az államok, melyekben az evangéliomi reformáció előfája is, a fejedelmek főfő védelme alatt sarjadzott ki és fejlett immár majdnem négy század óta, hogy messze kinyuló terebélyes ágai és lombozata alá seregelyjenek az üdülésre és felvidulásra szoruló lelkek közelből, mint távolból. Mennyivel mostohább viszonyok között hintgették nálunk az evangéliom magvait Dévai, Sztárai, Méliusz és halhatatlan társaik?! S azóta is máig és ma is szünetlenül, mily sokat küzd, tűr, izzad, tusakodik a létért a mi magyar ref. egyházunk s ki tudja — mi lesz a vég?

E küzdelemben és élethalál harcban az egyház vezérei, a nyáj őrei a lelkészek. A miből következik, hogy az ő létfenntartásukról, nemzedékről nemzedékre történő kiképezetésükről, lelki, erkölcsi és anyagi érdekeik megóvásáról s minden ezzel kapcsolatban álló dolgaik rendezéséről gondoskodni az egyház első rendü kötelessége.

És a mult iránt érzett kegyelet megsértése nélkül kimondhatjuk, hogy elődeink e tekintet-

ben nem gondoskodtak, mert nem is voltak képesek gondoskodni századokra kiható érvényre. Az önfentartásra utalt magyar protestáns egyháznak nem állott módjában az, hogy egyszerre elvonja magától mindazt, a mi évszázadok tartama alatt biztosíthassa külső létét, fejlődése feltételeit, jövője zálogait. Innen van az, hogy egyházunknak a jelen korban új meg új megélhetési biztosítékok után kell nézni, ha csak eddigi alkotásait kockáztatni nem akarja.

S ez a gondolat vezérel engem annak a felmutatására, hogy I. Mik az ev. ref. hittanhallgatók létszáma apadásának okai s II. Mik az ezen okok eloszlására segítő eszközök és teendők?

I.

Sokáig tünődtem a felett, vajjon a reform. theologiai ifjuság létszámának apadását előidéző szellemi, erkölcsi és anyagi indokok közül melyik a legdöntőbb hatású s miként lehetne az indokok fokozatos sorozatát megállapítanom? Tünődtem e tétel felett azért, mert egyáltalán nem járulhatok azoknak a nézetéhez, a kik ezen jelenség okait az anyagi szempontok előtérbe helyezésével kutatják, de viszont nem állíthatom azt sem, hogy a jelzett okok kapcsolatában az első láncszem akár tisztán szellemi, lelki, akár kizárólag erkölcsi vagy anyagi természetű volna. Egymást keresztező, összeszövődő oki és okozati jelenségek ezek épen úgy, mint a hogy a szerves élet felbontását előkészítő indokok szoktak lenni. De mert utolsó elemzésileg a kérdéses baj, egyházunk intézményeinek életével s jövőjével függ össze, én a jelzett okok közül elsőrenden nyomozom, — mert legrégibb s legaggasztóbb mérvűnek is tartom — egyházunk szellemi lelki fogyatkozásait.

Szellemi, lelki szegénység nehezedik régóta egyházunkra. Oka ennek az az élettelen, rideg theologia, mely a reformátusok üde és éltető bibliamagyarázásának a helyére lépett, a korcsutódok révén. Egyfelől az a mult század végével kezdődő, de gyökérszálaival egészen a reformáció századáig visszanyúló tanelemzés és tagadólagos kritikái bonczolás, mely tisztán az értelem mezéjére szorítkozott; másfelől az a rendszerezett kegyeskedés és külsőleges egyháziasság, mely a szertartásos római egyház mintájára, a kevély világ szükségleteinek kielégítésére s e mellett a hitvallástételi iratok szövegének merev megtartására irányult, egyaránt megtévesztette az egyház tagjainak közfelfogását s utját állotta annak, hogy az evangéliom kovászként áthassa az egyház minden rétegét. Már pedig a tiszta, egészséges evangéliomi tudománynak a hívők

életében és tetteiben való megbizonyosodása nélkül, igazi virágzó keresztyénség nem képzelhető.

A reformáció tiszta, evangéliomi tanrendszerének bástyáin, a szentírás tagadólagos kritikája ütött először réseket. Ezzel a protestáns tudományosság örve alatt megindult az a romboló művelet, a mely ma hatalmasabb erővel folyik mint ezelőtt. Míg a 17. század közepén még az ó szövetségi szent iratok hitelességének általánosságban való megkérdőjelezésével foglalkoztak az elmék, addig már a hégeli dialektika műszereivel is felfegyverzett 19. századi bibliai kritika, a nagy fejlettségre emelkedett ujkori nyelvészet minden eszközét s a történelmi ítézet összes támadó fegyvereit felhasználta arra, hogy a szent iratok hitelét kérdésessé tegye s az abban való bizodalmat megingassa. A jelen század derekán pedig kiterjesztette támadásait a kritika, közelebbről az evangéliomok és apostoli levelek igazeredetősége ellen is. Nem volt, miként ma sincs a divatossá vált tagadólagos kritikának csak egy tétele is, melyet nem a forrongó s lázongásra kész emberi elme sugallana avagy vezérelne. Mi természetesebb mint az, hogy ezek a tisztultabbnak (?) tartott nézetek, a theologiai tanszékekről szétáradtak a protestantismus alantasabb köreibe is és ezzel tévirányba terelődött — a helyett, hogy erősült volna — a hitélet. Kicsoda higyen Mózes és a próféták szavának, ha az ő abbeli nyilatkozataik, miként Isten Lelkétől indítatva szólnak, pusztá szónoki hatásu, célzatos szólamokká silányulnak? Avagy kicsoda fogadja el teljesen megbizhatónak az evangéliomok és apostoli levelek előadásait, ha azok később korbelti termékek, mint a minőknek őket a keresztyén világ köztudata tartotta másfélezer esztendőn keresztül? A modern kritika azzal a vívmánnyal kérkedik, hogy a bibliai kánont történelmi világításban tárja fel s az abból merített hitvallástételi iratokat, mint elavult butor darabokat eltüntette az egyház háztartásából: de ugyan mit nyújtott a kétségbe vont ősi szent hit helyébe? mivel kárpótolta a lelki meggyőződésökben megrendített kegyes hívőket? Hát ha valójában Krisztus és az ő igaz tudományának diadala volt volna és volna a kritika célja: miként képzelhető és lehetséges az, hogy Krisztustól ily beláthatatlan messzeségbe tántorodjék el az érző szív s az örökkévalóság után sóvárgó lélek? Ennyit általánosságban.

És a mi különösebben hazai protestantismusunk szellemi, lelki életét illeti, ott vannak előttünk a tények; itt vannak még néhányan, megvéhdedett lelkipásztoraink és élnek még a

régi hívőbb nagyapák fiai közül is néhányan, egyen-egyen megaggott öregek: ám beszéljenek ők. Tegyenek nyíltan tanubizonyságot affelől, beszéljék meg nekünk bátorsággal, milyen vala a magyar ref. egyház hitélete e század elején s hova fejlődött — nem is, hanem hanyatlott — máig? Az apák kezdik nem érteni fiaik beszédét s a fiak az apák tanítását ábrándszüleményeknek, regéknek tekintik. A gályarab lelkészek élő hite még győzedelmeskedett a pápai zsarnokság önkénye felett a 17. század alkonyán s a protestáns önkormányzat védelmi harcza századunk derekán diadallal végződött: de ugyan mit tett a magyar protestantizmus a lelki élet élesztésére az egész 19. század folyama alatt? Hol vannak a Krisztushoz megtért, újjászületett lelkek? Hol vannak az ó szövetségi történetek, az evangéliumi tények és üdvigazságok bátor hirdetői, felkent bajnokai, a kik a téves irányba terelt korszellem s az egyre elharapózó közöny és szintelen egyháziasság ellenében nyílt homlokkal, lángnyelveken, apostoli bátorsággal sikra szálljanak és hirdessék, hogy tévúton bolyongunk, térjünk meg az Urhoz és evangéliomában higgyünk! Hol van nálunk a Zsoltárok, az evangéliomok és apostoli levelek szellemét híven feltüntető, fejlődésre képes, méltánylással találkozó tudományos irodalom és a népies vallásos irányú termékek felkarolása s terjesztése hol és meddig késik az éji homályban? Valóban bármerre tekintünk, a kevés számú üdítő oázok mellett, számtalan haldokló és holt tetemek bukkannak tekintetünk elé. Róma kárörvendve szemléli, mint iszszuk a levét a szélsőségig üzött felvilágosodásnak s szívesen átengedi nekünk a politikai viták és keserőségek efemér töviskoszoruit, míg ő maga mindennemű tiltott és alattomos módon elhalászsa tőlünk a lelkeket s fokozva saját erőit, harczképtelenségre igyekezik juttatni bennünket.

Mindezen szomorú tények mellett nem tagadható, hogy voltak miként vannak ma is úgy külföldi hitvéreink körében, mint még hazánkban is egyes prófétai és apostoli szellemű férfiak, a kiknek Illyés és Jeremiás próféta vagy János apostol sorsa jutott osztályrészül: de, hogy hol van az egységes, élő és tiszteletet parancsoló, védelemre képes és dicső jövőre érdemes magyar ref. egyház, ezt mi még mindig nyílt kérdésnek tekinthetjük.

Ez a szellemi, lelki állapot az az első forrás, melyből a magyar ref. tanuló ifjuságnak a theologiai pályától való idegenkedése fakad. Az érettségi vizsgálaton tul levő ifju így gondolkodik a pályaválasztás küszöbén: ugyan mi várhat reám majd, a lelkiismereti felelősséggel

járó lelkeszi hivatás küzdőterén, ha a tudományos elméletek tömkelegébe bejutva s a gyakorlati élet virág- s gyümölcs nélkül való mezejére kilépve, révedező szememmel tanács-talanul keresem az ösvényt: hova és merre a lelki, szellemi világban?

Dr. Erdős József.

A békés-bánati egyházmegye felosztása.

Őszinte örömemre szolgál az, ha világi embereink érdeklődnek egyházi ügyeink iránt, ha a fontosabb kérdéseket a nyilvánosság előtt is tárgyalják. Nem helytelenítettem hát Kató G. temesvári presbiter úr eljárását sem, midőn — bár teljesebb tájékozódás nélkül — e lapokban felvetette az eszmét: „Oszszuk fel a békés-bánati egyházmegyét” — annyival kevésbé, mert azon elv, hogy a nagy egyházmegyék kisebbekre osztassanak, a könnyebb kormányzás, a lelkészkedő papság gyakoribb és természetesebb érintkezése céljából ép oly előnyös, mint a milyen méltányos azon egyénekkel szemben, a kik egy nagy kiterjedésű egyházmegye rengeteg kormányzási ügyével való foglalkozásban életerőiket emésztik fel. S habár én a kérdés felvetését *időszerűtlennek* tartom is, nemcsak a Domby L. úr cikkében elmondott okokból, hanem mert ezen ügy tárgyalására, illetőleg az együttmaradás mellett minden érdekeket kielégítő javaslat készítésére az egyházmegye épen őszi közgyűlésén küldött ki egy bizottságot s annak javaslatát kellett volna első sorban bevárni, nem szólaltam volna fel, ha nem volna a cikkben néhány nagy állítás, mely szónélkül hagyva a tájékozatlanokat könnyen félrevezetheti, s ha nem írta volna azt a cikket ama temesvári egyháznak egyik presbitere, mely alakulását jó részt épen a tűrhetőnek is alig elismert egyházmegyei kormányzatnak köszönheti.

Én főképen azon indokolás ellen szólok, a melyre K. úr fennt kimondott elvét alapítja.

Azt mondja ugyanis K. úr (a temesvári egyház presbitere), hogy a mi *egyházunk teljesen magára hagyva, izolálva van az egyházmegyében.*

Nem is akarok arra reflektálni, hogy ha igazán úgy volna, ezen nem segítne a külön bánati egyházmegye megalkotása, mert hisz akkor is a bánati egyházakkal volna egy e. megyében, a melyek pedig K. úr cikke szerint szintén magára hagyják. De szólok arról, hogy ez állítás ellen épen a temesvári egyház igen rövid multja a legesattanosabb czáfolat.

A békés-bánati e. megye 1887-ben az akkor még egyesült evang. egyházban reform. s. lelkészt alkalmaz, 1888-ban már a külterületeken a reformátusokat kivonja az evang. lelki gondozás alól s részökre megalakítja a temesvári reform. körlelkésziséget. 1889-ben és 1890. elején vesz tudomást arról, hogy a temesvári egyesült egyházban a reform. rész jogai és érdekei kellőleg nem érvényesülnek s már az ez évi szeptemberi gyűlésében

kimondja, hogy „a két felekezet jogai és kötelességei a kultus, oktatás és igazgatás terén a teljes paritás alapján egy vegyes bizottság által szabályoztassanak s a mennyiben s reform. hitsorsosoknak minden tekintetben teljes jogegyenlőség nem biztosíthatatnék, az elnökség utasítatik, hogy a református hívek külön egyházzá alakítása céljából a szükséges intézkedéseket tegye meg. A vegyes bizottság decz. 6-án jó össze s miután sikertelenül, már *decz. 28-án* Szabó J. esperes megalakítja az önálló reform. egyházat. 1891. aug. havában betöltetik a rendes lelkesítő állomás, 1892-ben megalakítatik az új-szentesi leányegyház, 1894-ben segédlelkész-hitoktatói állás szerveztetik. Jól tudom sok még a tenni való, de ha 9 év alatt ennyit haladt a jelen kormányzat mellett az egyház, azt hiszem, magok a tények megcáfolják ezt a mondást, hogy az így gondozott egyház teljesen magára van hagyatva.

Azt mondja továbbá K. úr cikke, hogy a temesvári egyház *fej nélkül van*. Nekem szól ez első sorban, mert én vagyok a papja, de szól aztán mintegy 1900 magyar ref. paptársamnak, a kiknek egyházuk — nem lévén ők „püspökök, vagy főesperesek” — szintén fej nélkül van. Ezekből jut aztán ama következtetésre K. úr, hogy ezek miatt a temesvári egyháznak *súlya, tekintélye s méltósága nincs*. Hát az tény, hogy méltóságban itt a hatalmas róm. kath. és gör. kelet. püspöki egyházakkal az a zsellér református egyház nem versenyezhet; tény, hogy az itteni viszonyok, a különböző felekezetek közt, nyilvános megjelenések alkalmával a fényes külsejű, dús jövedelmű kanonokok, apátok, főesperesek sorában külsőleg nem imponálhat a szegény református közpap, de bizony nem sokkal nagyobb feltűnést keltene egy szegényes fizetésű esperes sem. Azután meg nálunk reformátusoknál az „esperes”-ség nem cím, méltóság mint a kath. egyházban, nincs székhelyhez kötve, mint a gör. keletiekéknél s ha a „Bánát” külön egyházmegyévé alakulna is, lehet, hogy évtizedek, századok is elmulhatnának, míg temesvári pap lenne az esperese.

Majd cikke végén a bánáti egyházi élet hanyatlását, a ref. hívek egyházból kiválásáról beszél K. úr. Fájdalom sok igazság van benne. Okairól sokat tudnék mondani s tán egy alkalommal elemezni is fogom e szomorú viszonyokat s okait azoknak. De már — bocsánat — a kálvinista világiak vallási közönye, nazarenismus, baptismus, unitarismus hódításai csak nem az egyházmegyei kormányzatra vezethetők vissza. „Életet, lelket önteni” az egyházakba kívülről bealkalmazni akkor sem volna lehető, ha minden két-három egyház külön egyházmegyét alkotna. Erre még a gyülekezetek tagjai sem képesek, kivált itt, az ország minden részéből összejött, egységes együttérző gyülekezetét össze nem forrt, vegyes házasságban, más felekezetekkel összevegyültségben reform. öntudatukat, buzgóságukat, lelkesültségüket vesztő vagy elvesztett világiaknál. S hogy a békés-bánáti nagy egyházmegye meg ellenkezőleg nem nyomta el a bánáti kálvinistaságot, maga K. úr

már előbb bevallotta, midőn állítja: „a reformátusság itt évről-évre szépen szaporodik”, de bizonyítják a tények, az egyházak alakulásai (1887. N.-Kikinda, 1891. Temesvár, 1892. Uj-Szentes, 1893. Resicza, 1894. Bodófalva és Igazfalva) ezen a részen, míg a felső részen egy sem alakult az utolsó évtized alatt.

De még van valami K. úr cikkében, a mit szó nélkül nem hagyhatok. Nemcsak az a kifejezés ez, hogy „egy esperes által még tűrhetően sem kormányozható ez a megye” hanem az egészen végig vonuló hangulat, mely azt látszik mutatni, hogy a jelen viszonyokkal és kormányzással való elégedetlenség ébresztette a vágyat, hogy külön egyházmegyét alkossanak a bánáti egyházak és így köztök a temesvári, melynek egyik presbitere írta a cikket.

De vajon lehet-e ez így? Lehet-e az a temesvári egyház elégedetlen az e. megye kormányzását vezető esperessel és gondnokkal, melynek fentebb elmondott fejlődését első sorban épen e két férfi keze vezette? Lehet-e elégedetlen az a temesvári egyház, melynek megalakítására esperesünk tél közepén jött ide, s midőn minden más ember Sylvester estvéjére haza siet családi tűzhelyéhez, ő itt maradt, távol övétől, egy rideg vendéglőben, csak hogy megtarthassa a mi első isteni tiszteletünket?

Lehet-e a bánáti egyházaknak panaszuk reájok? Hisz egy részök e két férfi kormányzása alatt alakult. Csak az utóbbi években sokan voltunk tanui, télen, nyáron, vasuton s kocsin mennyit utaztak érettek, hozzájuk, személyesen vezették nemcsak egyházi építkezéseiket, hanem még az egyes telepések házépítési stb. ügyeiben is munkálkodtak, azok javára közbenjártak!

Én hiszem, hogy épen e két férfival: a békés-bánáti e. megye esperesével és gondnokával szemben bánáti református a legteljesebb elismerést és hálát nem tagadhatja meg, hiszen, hogy K. úr sem akart elégedetlenségnek adni kifejezést. Neki volt alkalma látni, hogy azok „sokan voltak hívek” nem vaskorona rendért, nem a hírt, dicsőségért, nem ütöttek czégért. Neki is tudni kell, hogy azok nem várják ugyan a hálát, de annak érzésével s hangoztatásával a bánáti reformátusság önmagának adós!

Ezek után csak egy pár szavam van.

Vitassák meg a dolog minden oldalát nyugodtan szemlélők: vajon szükséges és keresztülvihető, keresztülviendő-e egyházmegyénk felosztása. Kisértsék meg: az együttmaradásban nem volna-e a bánáti résznek az egyházmegyei közigazgatásra és kormányzásra való nagyobb és fejlődése folytán méltányos befolyása kieszközölhető? Tartsák szem előtt az elválás előnyeit, de ne felejtsek azon óriás terheket, mik ezzel az amúgy is szegény, önerejükből élni most sem képes bánáti egyházakra esnek. Gondolják meg jól, hogy 15 fejletlen, nyomorral küzdődő, az újabb viszonyok által úgyszólván nagyon megbénított bánáti egyházak önmagukban fenntarthatnak-e olyan igazgatást az életben, a milyennek

ideálja K. úr előtt és mindnyájunk előtt lebeg. Gondolják meg jól, hogy ha megosztatik az az állami és közalapi segély, mely most a nagy békés-bánáti egyházmegyéé s melyet az jórészt a bánáti egyházakra fordít, épen azok fennállhatása nem lesz-e nehezebb vagy épen kétségesebb? Gondolják meg jól, hogy ez egyháznak megvan-e az az egyházi és világi eleme a fenn kiemelt viszonyok közt, a mely kormányzásának a kívánt erőt, súlyt, méltóságot úgy megadja, mint az K. úr képzeletében él.

Ha igen, ám beszéljünk a bánáti e. megye megalakításáról, de akkor is csak úgy, mint a megerősödött, életképes gyermek a külön család alakításáról: a szülők, felnevelők, megerősítők iránti igaz hálával, mert bizony mi bánáti egyházak ettől az egyházmegyétől, ennek kebelén nyertük lételünket, fejlődésünket, külön egyházmegyévé alakulásunknak méltatlan alapja lenne a multakról s az akkor vett jókról való hálátlan megfélekedés!

Temesvárott, 1896. jan. 29.

Futó Zoltán,
ref. lelkész.

TANÜGY.

Leánynevelésünk és a felsőbb leányiskolák.*

I.

Nemzeti nevelésügyünknek nincs ma figyelemre méltóbb kérdése, mint a leánynevelés bizonytalan állapotának rendezése, különösen az u. n. felsőbb leányiskolák tanterv-reviziojának kérdése.

Van ugyan a felsőbb leányiskoláknak legutóbb 1888-ban kiadott szervezeti és tantervi szabályzata; de annak újraalkotását tanárok, igazgatók sürgetik, a közönség egy jelentékeny része pedig türelmetlenül várja, mert egyhangú ítélet szerint ez az iskola mai szervezetében nemcsak a nevelés elé kitűzött cél nem éri el, de bizonyos tekintetben felületességre vezet s nem nevel, hanem csak „dressiroz“ (De Gerandó: Reformjavaslatok a felsőbb leányiskolákra nézve. Kolozsvár, 1896. 21. lap).

A tanítónőképzőknek is megvannak a saját tanterveik, szervezeteik, még pedig a speciális női foglalkozásokat nem tekintve, a férfi tanítónőképzők mintájára alkotva. Ez azonban csak zavarosabbá teszi az állapotot, mert míg a tanítónőképző intézet a polgári, illetőleg felsőbb leányiskolából nyeri növendékeit, addig a férfi praeparandiák amaz iskoláktól lényegesen különböző intézetből, nagyrészt a gymnasiumból táplálkoznak.

Más oldalról újabb időben épen miniszteri intézkedések következtében alig van valami különbség polgári iskola és felsőbb leányiskola közt, úgy, hogy amabból emebbe könnyű szerrel át lehet lépni, sőt sok helyen a felsőbb leányiskolát épen a polgári iskolák pótlására állították fel, holott a két fajta iskolának rendeltetése eredetileg egészen más volt. A különféle leányiskolák feladatának ez összezavarását csak élesebben kiemeli a közoktatásügyi miniszternek legújabb, a nők érettségi vizsgájára vonatkozó rendelete, melyben ki van mondva, hogy felsőbb leányiskolák növendékei bizonyos tantár-

gyakból pótvizsgát téven, gymnasiumi magántanulók lehetnek, holott az alap, melyet mindkét intézet alsóbb osztályaiban a növendékek nyerne, egymástól lényegesen különböző.

Es ha e zürzavarnak, ide-oda kapkodásnak okát vizsgáljuk, úgy találjuk, hogy minden baj onnan származik, mert a felsőbb leányoktatás célja nincs tisztázva.

Szomorúan érdekes az a vita, mely e kérdés tisztázása körül legújabbban kifejlődött az irodalomban és társadalomban egyaránt.

A leányneveléssel foglalkozók a nevelés célját tekintve, két nagy táborra vannak szakadva. Egyik oldalon vannak azok, kik a középosztálybeli nők szociális helyzetét tarthatatlannak nyilvánítják, a családi életre való szorítkozást igazságtalannak, sőt nemzeti kulturánk elleni bűnnek hirdetik. Ezek a nők és férfiak lehető egyenjogúsítását sürgetik s a nőknek eddig kizárólag férfiak által betöltött közpályára való bocsátását kívánják. S teszik ezt nemcsak azért, hogy férj nélkül maradt nőknek kenyeret, megélhetést biztosítsanak, hanem azért is, mert meggyőződésük szerint a nőnek a nyilvános élet küzdelmeiben, a kultúra előbbre vitelében a férfival versenyre kelni joga van.

Másik oldalon állnak azok, kik a nő egyedüli természetes helyéül a társadalomban most is, ezutánra is a családi tüzhelyet tekintik, melyen kívül számára nincsen üdvösség. Ezek is megengednek annyit, hogy a nő szükségből, ha a családi életet nélkülözni kénytelen, minden olyan pályára léphessen, mely természetével ellentétben nincs, mely nem vetkőzteti ki nőiességéből s mely nem teszi őt képtelenné arra sem, hogy természetes rendeltetésének — ha később alkalmá van rá — eleget tehessen, hogy minden körülmények közt feleség és anya tudjon lenni. A nő családi rendeltetésének védői is belátják azt, hogy beteg társadalmunk épen a művelt középosztály család nélkül maradt nőtagjaival szemben a legmostohább; de ezt az áldatlan állapotot csak átmeneti állapotnak tekintik és azt hiszik, hogy a társadalom betegségének javulásával e nők helyzete is javulni fog. Épen azért borzadnak még a gondolatától is annak, hogy a gyenge nőt a nyilvános élet kavargó hullámaiba vessék, hol a férfival való egyenlőtlen küzdelemben szerintök kevés kivétellel alámerülnének.

Tényeket akarván felmutatni, nem lehet szándékom e két irányzat részletes bírálatába bocsátkozni. De mert a leánynevelés reformálásáról a cél tekintetbe vétele nélkül szólni nem lehet, akarva nem akarva, habár vázlatosan, érintenem kell e kérdést.

Sietek előre kijelenteni, hogy én a nőemancipatio álmódzó bajnokaihoz nem csatlakozom, hanem azokkal tartok, kik a nő természetes hivatásául a családi élet tüzhelyét tekintik.

Korunk általános jellemző vonása tagadhatatlanul a materialismus. A társadalom túlnyomó része az ellenállhatatlan korszellem nyomása alatt elvesztette az eszmékben gyökerező hitet, s minden idealismusnál többre becsüli a testi kényelmet. Az individualitás túlságos előtérbe nyomulása megvesztegette a köz iránt való érzéket. Az ember törekvésének főcélja mindig az „én“, a mi azonkívül van, másod és harmadrangú. És ez a nagyfokú önzés kiterjed még a család szűk körére is. A férj és nő között sok esetben nincs meg az az ideális egység, melyben a kettő egyéniségének össze kellene olvadnia. Innen van, hogy a férfi, midőn házasodik, s a leány, midőn férjhez kéri, rendesen azt vizsgálja első sorban, hogy meglesz-e neki az az imádott egyéni kényelme, mely nélkül az életet életnek sem

* Felolvasatott a debreczeni kerületi tanári körben 1896. évi február hó 1-én.

tekinti. És ha e kérdésre igenlő feleletet nem kap, bele se megy az áldatlan frigybe, melytől várakozásának teljesítését úgyis hiába várna.

Vagy ha megvan is a házasság, hányszor nem teszi azt tönkre az egyéni önzés túlságos érvényesülése! S itt nagyon nehéz volna megállapítani, van-e valami különbség férfi és nő között. Előfordul az az eset, hogy a férfi ún rá a családi élet „egyhangúságára”, s mindenütt talál szórakozást, csak otthon nem, bár a szerető feleség mindent elkövet annak kellemessé tételére; előfordul az ellenkező is, mikor a nőnek kevés a családi tűzhely, kivágyik onnet a világba, szerepelni, tenni akar mindenütt, a hol látják, csak otthon nem. De leggyakoribb az az eset, mikor sem a férjnek, sem a feleségnek nincs érzéke a családi élet csendes boldogsága iránt; mikor az élet egyedüli feladatának férj és feleség a szórakozást, a minden áron való szórakozást tekinti, s azt egyik kávéházban, kártyaasztal mellett s más efajta divatos szórakozásban, a másik pedig állásához és vagyoni helyzetéhez nem mért zsurozásban s ehez hasonló költséges passiókban keresi. S minthogy ilyen körülmények közt sem az egymás megbecsülése, sem a takarékoság nem virágzik, előáll lassanként először az anyagi, azután az erkölcsi tönk, a házasságok kezdik nyűgnek tekinteni az őket összekapcsoló viszonyt s vagy irgalom nélkül széttépik azt, vagy egész életükön át kintódnak s sokszor e viszonyt homlokegyenest ellenkező úton keresik keserű életük kinjaiért a kárpótlást.

Egymásért dolgozni, együtt örülni, együtt szenvedni: a mai modern ember felfogása szerint, regénybe való fantasmagoria.

Ez az általános képe a mai családnak; s e jelenség elszomorító hatását csak enyhíti, el nem oszthatja az a tudat, hogy vannak boldog családi tűzhelyek is.

S a családi életnek e veszedelmesen terjedő betegsége magában is elegendő annak megmagyarázására, miért van annyi nőtlen ember, miért marad annyi nő férj nélkül. A férfiak „félnek a rosszul nevelt, pazarló és divathajhászó nőktől, a kik feltűnni vágyásukkal és a társadalomban való szereplési viszketegük által tönkreteszik a családi életet és nem tudják megadni annak a boldogságot. Másrészt a nagy városok társadalmában az annyira lábrakapott kávéházak, vendéglők és különböző férfi-klubok költséges élete, továbbá az elharapózott kártya- és szerencsejáték, a sok pénzt igénylő egyéb szenvedély s az abból eredő adósságcsinálás szintén romboló hatással van a benső családi életre, s hány hivatását mélyen érző nő hitét ingatja meg a család létjogában.” *

De az egyéni önzésen kívül van még egy sokkal veszedelmesebb ellensége a családi életnek, melynek meggyökerezése azt végpusztulással fenyegeti: a minden morált lábbal tapodó communismus terjedése. Ez ugyan ma még csak némely philosophiai szekták műveiben s külföldről, különösen Párizsból importált szépirodalmi termékekben jut nyilvánosságra; de oda jut s társadalmi életünkben is nagyobb mértékben tenyészik, mint első tekintetre látszik.

Nem szólva ezúttal culturalis életünkben folyó egyéb sociális bajokról: e két dolog teljesen elegendő arra, hogy a társadalmi, szorosabban véve családi élet tisztaságáért aggódó lelkeket gondolkodóba ejtsék s annak orvoslási módjáról való gondolkodásra ösztönözzék.

Nagyfokú rövidlátásra s a realis élet kevés ismeretére vallana ugyan azt állítani, hogy e veszedelmes

* Czimer Károly: A nőkérdés. Szegedi közsegi felsőbb leányiskola Értesítője. 1895.

bajon minden egyebet mellőzve, pusztán a nőnevelés helyes irányba terelésével lehetne gyökeresen segíteni. De másrészt az is tagadhatatlan, hogy az első lépés, a mit ez irányban tenni lehet, csakugyan a leánynevelés feladata. A nőkérdés társadalmi baj, melyből kinek-kinek kijut a maga része; de első sorban mégis csak a nőket sújtja s épen ezért a nő társadalmi helyzetének pontos megállapításával s e helyzetnek megfelelő kiképzésével kell az orvoslást megkezdeni.

Tehát a nő, a művelt középosztályhoz tartozó nő társadalmi helyzetének pontos meghatározása az első feladat. Ha ez megvan, a nőnevelés feladatának körvonalozása, legkisebb részletekig megszabása s végrehajtása is önként következik.

Csakhogy a vélemények épen e pontnál ágaznak el, mint fentebb a nőnevelés reformját sürgetők két felekezetének rövid jellemzésével rámutattam.

A nőemancipatio lelkes hívei csak a magukra hagyott nők szármalmas helyzetét látják; csak arra gondolnak, hogy a magyar társadalomnak két milliónál több nőtagja kénytelen saját fentartásáról gondoskodni s teszik ezt a legtöbb esetben miveltésüknek épen nem megfelelő módon csupán azért, mert a megfelelő élet-pályák el vannak előlök zárva. E szám folytonosan szaporodik fentebb érintett okok alapján s míg egyrészt a társadalom igazságtalanságát sőt kegyetlenségét hirdeti, másfelől képzelt jogaira hivatkozva követelésekkel áll elő.

Az emancipatorok felfogása szerint megszűnik a nőkérdés égető baja, ha a leányokat a fiukkal egyenlő nevelésben s oktatásban részesítve előttük is ugyanazon pályákat nyitjuk meg. Abstract philosophiai ideákból indulva ki, a nőkre megalázónak tartják azt a felfogást, mely számukra a család szűk körén túl szerepet, hivatást nem ismer. Miért nem lehetne — kérdik ők — az aszszony ügyvéd, bíró, orvos, tanár s más közhivatalnok, mint akár a férfi? Hogy annyi tehetsége nem volna, mint a férfinak, az túlhaladott álláspont s az élet sokszor megczáfolta; hogy physikai ereje kisebb, az sem tesz semmit, idővel megerősödik, ha majd nem lesz mostani tétlen állapotára kárhoztatva. Aztán ha elbukik is az élet harcában, nem kívánatosabb-e, hogy jogos küzdelemben essék el, mint jogaiból kizárva tehetetlenül pusztuljon, sorvadjon el? Az erkölcsiséget sem lehet féltetni, mert épen a foglalkozás és tisztességes kereset nélküli nők horribilis nagy száma az oka, hogy a moralistáknak alkalmuk van panaszkodni. Meg kell nyitni ellőttök a közpályát s nemcsak a nyomor szűnik meg, nemcsak egy nagy társadalmi betegség gyógyul meg, hanem egyuttal kulturális életünk új, lelkes bajnokokat nyer s a két nem közötti nemes verseny legnagyobb részben a közügynek fog hasznára válni. A családi élet az mellékes, nem is épen feltétlenül szükséges.

Igazán szép, felemelő gondolatok ezek! De csakis gondolatok, a fantazia poetikus színeivel kifestve. Hogy ezek a gondolatok a társadalom teljes rombadülése nélkül megvalósulhassanak, ahoz az ember műveltségének szinte elérhetetlennek látszó magas foka és teljes egyenlősége kívántatik, a mikor ember és ember között a társadalmi alaptörvények tiszteltemben tartására nézve nézeteltérés nincs, a mikor a morális törvényeket nem azért tartják meg az emberek, mert a törvényt meg kell tartani, hanem mert azok megtartása természetes szükséglet; s a mikor majd az érzések, a szenvedélyek alázatos, szófogadó szolgálai lesznek a bölcs, a tisztán látó, mindig csak a jót akarható józan észnek. Mindenki tudja, hogy ez a világ az emberiség boldogításával foglalkozó képzelet kedves, de meg nem valósítható szüleménye.

Míg „művelt“ társadalmunkban a női nemmel szemben tanusítandó magaviseletre nézve — nem a külső, sablonos társasági formákat értve — oly egymással homlokegyenest ellenkező nézetek uralkodnak, mint manapság, a nőknek közhivatalokra bocsátása egyenlő volna a társadalmi, sőt nemzeti öngyilkossággal. Mintha a szegény ember a tél dermesztő hidegében saját házát fejgyujtva akarna melegedni, hogy azután még rettenetesebb legyen elpusztulása. A morális elfajulásnak arra a képére még gondolni se jó, a mi ezen az úton rövidesen bekövetkeznék. S Berzsenyi mondása, — hogy „minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs“, — nem költői phrasis, hanem a történelem kétségbevonhatatlan tényeiből levont komoly tanuság.

Dr. Gulyás István.

(Folyt. köv.)

Vegyes tanügyi hírek.

* *A debreczeni kerületi tanári kör* Dóczi Imre főgymn. igazgató elnöklete alatt f. hó 1-én látogatott gyűlést tartott a főiskola kis gyűléstermében, a melyen a tárgy iránt való érdeklődésből — a leánynevelésről és a felsőbb leányiskolákról olvasott fel dr. Gulyás István, főgymn. tanár — a helybeli ev. ref. felsőbb leányiskola tanárai és tanárnői is, mint vendégek, megjelentek. Dr. Gulyás István értekezésében, a melyet különben egész terjedelmében közlünk, alapos tanulmányra valló készséggel bírálván társadalmi életünknek a nőkérdéssel kapcsolatban mutatkozó bajait s nevelésünk hiányait, a bajok orvoslásául a leányiskolák reformját sürgeti és pedig oly értelemben, hogy a felsőbb leányiskolák a gymnasiumok színvonalára emeltessenek. Hogy ugyanis a nő a családban, mint a családi élet középpontja, hivatásának megfelelőhessen, szükséges, hogy ugyanazon a műveltségi fokon álljon, mint a férj. Így van ez az alsó és a felső néposztálynál, míg a középosztálynál a férfi és a nő műveltsége között nagy a különbség.

Az előadás után megindult vitában *Dóczy Gedeon*, felsőbb leányiskolai igazgató, igazat ad az előadónak abban, hogy a felsőbb leányiskolák szervezete és tervterve sok irányban javításra szorul. A földrajznak a III. osztályba való beosztása nem czélszerű. A történelmet úgy kellene beosztani, hogy a III., IV. és V. osztályban taníttatnék a három kor, a VI-ban pedig Magyarország története. Az idegen nyelvek tanításával pedig valóságos visszaélés történik a gyermek fejlődésben levő szervezete ellen. Az elemi iskolából felvett leánygyermek még az anyanyelvét sem ismeri és az I. osztályban már németül, a II-ikban pedig már francziául kell tanulnia. A kézimunka tanításáról is mostohán van gondoskodva. Reformra tehát szükség van, de leánygymnasiumok állításával meghiusítanók a leánynevelés főcélját, a családiasságra való nevelést. Ezen cél épességben tartása mellett nem lehet a leánygyermeket 18—19 éves koráig iskolába járatni. Ha azonban annak a czélnak is eleget akarunk tenni, hogy a nők felsőbb tanulmányokat is végezhesenek, akkor állítsunk fel két-féle iskolákat, 6 osztályút a családi nevelés és 8 osztályút az egyetemre előkészítés számára.

Dr. Balassa József abban a véleményben van, hogy a nőknek nemük sajátosságánál fogva nincs szükségük a férfiakéval egyforma műveltségre. A miniszteri rendletnek nem is ez a célja, hanem az, hogy a kivételes képességű nők előtt ne zárassék el az egyetemi tanulmányok útja. A nőknek az egyetemre való előkészítését

oly általánosságban, mint ezt a fiuközépiskolák a férfiakra teszik, a miniszteri rendelet egyáltalában nem czélozza, mert erre a mai társadalmi viszonyok közt nincs is szükség.

Dóczi Imre előre bocsátván, hogy a társadalmi és családi élet állapotát nem látja olyan sötét színben, mint azt az előadó feltünteti, társadalmi lehetetlenségnek tartja, hogy a leányok úgyszólván egész fiatalságukat az iskolában töltsék s nem találja indokoltak, hogy a leányok a fiukkal ugyanazon tantárgyakat tanulják. A középiskolák célja az általános műveltség mellett az egyetemre való előkészítés. A leányiskoláknál meg lehet elégedni az általános műveltséggel, legfőlegb lehetővé kell tenni rájuk nézve is azt, hogy felsőbb tanulmányokat is végezhesenek. Az általános műveltség szempontjából pedig a reformnál fősúlyt kell fektetni azon tantárgyakra, a melyek a női természet, a női kedély szempontjából itt első sorban figyelembe veendő, t. i. az irodalmi és aesthetikai tanulmányokra.

Karai Sándor osztozik az előtte szólók véleményében, de a nőnevelésben az irodalmi és aesthetikai képzés mellett nagy fontosságot tulajdonít azoknak a tanulmányi ágaknak is, a melyekre a nő, a háztartás és gyermeknevelés körül egyenesen rá van utalva, t. i. a természettudományi és főképez az egészségügyi ismeretekre.

Dr. Gulyás István zárszava után, ki a hallottak után is ragaszkodik álláspontjához és külön iskolák állítását a család és az egyetem számára már csak azért sem fogadhatja el, mert nem lehet előre eldönteni, hogy a leánygyermek melyikbe való lesz, — a kör kimondja, hogy a leányiskolák reformját aktualis szükségnek tartja s hogy azok a tanulmányágak, a melyek a nők sajátos természetének és hivatásának legjobban megfelelnek, az eddiginél magasabb fokon taníttassanak.

* *A népoktatás államosítása.* Csanádmegye kezdeményezésére több törvényhatóság felirt az országgyűléshez a népoktatás államosítása tárgyában, a mivel az ifjuságnak nemzeti szellemben való nevelését akarják biztosítani, mivel e tekintetben a mi nemzetiségi viszonyaink között tetemes fogyatkozások tapasztalhatók. Ezen kérvények országgyűlési tárgyalása alkalmával *Wlassics Gyula* közoktatásügyi miniszter beszédet mondott, a melyben a kérdést illető álláspontját részletesen kifejtette. Ha ezek a kérvények azt czélozzák, úgymond, hogy az eddiginél nagyobb mértékben szaporítsuk az állami népiskolák számát, akkor ezzel az eszmével, az állam pénzügyi helyzetét is tekintetbe véve, a kormány teljesen rokonszenvez. Mert ha meggondoljuk, hogy 16,681 népoktatási intézet közül 1096 csak az állami és az összes népoktatási intézeteink közt csak 18% az, a mi nem felekezeti jellegű; ha meggondoljuk azt, hogy 2.270,000 iskolába járó közül 100,000 tanúl csak állami iskolában; ha figyelembe vesszük, hogy az évenkénti szaporodás most csak lassú ütemben megy; hogy a tankötelesek közül fél millió nem jár iskolába és így nagy iskolahiány is van, hogy a magyar tannyelvű iskolák 57%-át teszik az összes iskoláknak, mert körülbelül 9691 magyar tannyelvű iskola van; hogy a 26 ezer és néhány száz tanító közül 2% semmit sem tud magyarul; hogy a magyar nyelvet sikerrel nem tanítják 652 g. kath., 846 g. kel., 234 ág. ev. iskolában; hogy még sok felekezeti sőt községi iskola is van, mely a dákomanizmusnak és a panszavizmusnak fészke, és ha ezzel szembeállítjuk az állami népiskolák által a magyar állameszme és a magyar nyelv terjesztése körül felmutatott eredményeket: akkor senki sem kifogásolhatja azt, ha a magyar állam az állami népiskolák szaporítására törekszik ott, a hol erre szükség van.

De azzal a czélzattal, hogy népiskolát kizárólagosan csak az állam tarthasson fenn, sem igazságossági, sem czélszerűségi szempontból nem rokonszenvez.

Ugyanis ennek az elvnek következetes keresztülvitelét olyan értelemben, hogy az állam sem erkölcsi testületeknek sem magánosoknak nem engedné meg népiskola felállítását, egyetlenegy államban sem találhatjuk fel. A kizárólagos államosítási rendszert sehol sem bírták keresztül vinni, mert hiszen igen természetes, hogy szabad államban nem lehet arra az illiberalis álláspontra helyezkedni, hogy az államon kívül más iskolafentartó ne legyen.

De nem csupán pénzügyi okokból ellenzi a kizárólagos államosítást. Mert, bár a népoktatási intézetek államosítása 25—30 millió költséget involvál, ha abban a nézetben volna, hogy a feladatnak ily irányú megoldása érdekében elkerülhetetlenül szükséges, akkor előtte semmiféle áldozat erre czélra nagy nem volna. Hanem a czél, a nemzeti nyelv terjesztése a felekezeti és községi iskolák legnagyobb részében el van érve és mi haszon volna abból, ha a nagy tősgyökeres magyar vagy magyar szellemű városok iskoláit, melyek odaadó áldozattal tartják fenn iskoláikat és szeretettel ragaszkodnak hozzájuk, egyszerre államiaknak mondanók ki? Tagadhatatlan, hogy vannak bajok, de a czél elérhető más eszközökkel is, nevezetesen az iskola beléletének perfectiójával, ha pl. a tankönyvek, a tanterv, a tanrendszer, továbbá a tanítók elleni fegyelmi eljárás tekintetében az eddigieknél hatályosabb garanciákat állítanak fel.

Az államosítást tehát, mint exclusiv szervezési elvet a kormány nem fogadhatja el, hanem a fokozatos államosítási rendszer híve s ennek nagyobb mérvben való keresztülvitelét szükségesnek tartja.

Ezt a czélt azonban az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. alapján is el lehet érni, mely megadja a módot, hogy állami iskolák állíttassanak, csak a szükséges eszközöket kell a kormány rendelkezésére bocsátani. Továbbá nagyon czélszerűnek tartja azt az elvet, mely 1879-iki törvényünkben jut kifejezésre, t. i. a segélyezés rendszerét, a felekezeti iskolák tanítói illetményeinek kiegészítését, mert ezzel már nagy tért foglaltunk el és az említett törvény a kellő állami ingerenciát biztosítja. Ha végre a népiskolai törvény revisiójánál gondoskodnak arról, hogy ne lehessen az iskola nemzetiségi izgatásoknak fészke, akkor a nagy czélt elérjük a nélkül, hogy a kizárólagos államosításhoz kellene folyamodnunk.

A kérvényeket kiadta a ház tanulmányozás czéljából a vallás- és közoktatásügyi miniszternek.

* **Tanügyi adminisstráció.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter a kiadásában megjelenő „Hivatalos Közlöny“-t f. é. febr. 1-től kezdve a hivatalos közlés joghatályával ruházta fel, olyanformán, hogy megszüntette a vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendeleteknek eddig gyakorlatban volt különálló (írásbeli) példányokban való szétküldését és csak a sürgős, valamint a bizalmas természetű vagy pusztán múltó alkalomra szóló körrendeleteket fogja ezentúl is az eddigi módozatok szerint szétküldeni. Az általános körrendeleteken kívül közölni fog a Hivatalos Közlöny egyes esetekre vonatkozó elvi jelentőségű határozatokat és intézkedéseket, személyi híreket, a közzététetni szokott segélyezéseket stb. A nem állami hatóságoknak és intézeteknek, ezek közt az összes középiskoláknak, tanítóképezdeknek, felsőbb leányiskoláknak, felsőbb népiskoláknak, hitani intézeteknek, jogakadémiáknak ingyen és hivatalból küldetik meg a Hivatalos Közlöny.

* **Felekezeti tanítóképsők segélyezése.** A közoktatásügyi miniszter elvi határozatot provokált a miniszter tanácsban arra nézve, hogy az állam jövőre a felekezeti képzőintézeteket is segélyben részesítse. Megokoltak találta a miniszter ezt a tervét elvileg a törvényhozás újabb iránya által, mely a felekezeti középiskoláknak mindinkább fokozódó subventiókat juttat a budgetben. Gyakorlati szempontból pedig szükségessé teszi az ily segélynyújtásokat a nagy tanítóhiány, s a felekezeti képzőintézeteknek az utóbbi időben öttel való csökkenése, minek folytán a felekezeti hatóságok mind kevésbé vannak abban a helyzetben, hogy a mint az törvényesség és közművelődési okokból nagyon kívánatos lenne, minden megüresedő vagy nem képesített egyénnel betöltött tanítói állást okleveles tanítókkal töltsenek be. Három ezer forintnyi szerény összeget már az idén preliminált a miniszter a felekezeti képzőintézetek segélyezésére s az a terve, hogy ezt az összeget a legközelebbi évek során az ország pénzügyi erejéhez s a mutatkozó szükséglethez képest fokozatosan emelje. A nyújtandó segély arányában fog azután az állam is befolyást gyakorolni az illető felekezeti intézetekre.

* **Harmincz új állami kisedővoda** fölállítását fogja a vallás- és közoktatásügyi miniszter az idén elrendelni, még pedig, tekintettel a községek jelentőségére és vagyoni viszonyaira is, lehetőleg oly helyeken, a hol már állami elemi iskolák állanak fenn, hogy mintegy azok kiegészítésére szolgáljanak. Harminczezer frtot szánt továbbá a miniszter ez idén községi, társulati és magán kisedővodák és menedékházak segélyezésére, tekintettel az 1891. XV. t.-cz. rendelkezéseire és arra, hogy sok helyt a már felállított ily intézetekre szükség van, de az illetők nem rendelkeznek elegendő anyagi erővel az összes főtartási költségek viselésére.

* **A millennáris tornaverseny** végrehajtó bizottsága elhatározta, hogy fel fogja kérni a tornatanárokat, állapodjanak meg maguk közt, hogy a mennyire lehet, egyöntetű öltözetben jelenjenek meg növendékeik élén a versenyen s ha talán a szoros értelemben vett egyenruha kivihető nem volna, legalább sötét ruhában jelenjenek meg s mellőzzék a czilinderkalapot és a napernyőt. Azt hisszük, legpraktikusabb s legszebb is volna, ha minden tanár olyan ruhát viselne, a melyet növendékei viselnek. Megkülönböztetésül pedig alkalmas volna a széles vállszalag. Az együvértartozás így nemcsak hogy jelezve volna, hanem a rendezkedést is nagyban segítené. Költséges pedig ez az illető tanároknak nem lehetne, mert hisz a tanuló-egyenruhák szállítói bizonyára nagy kedvezményt biztosítanak a vezető tanárnak is.

* **Tanügyi kongressus.** Az országos kiállítás igazgatósága a kongressus tagjainak a következő kedvezményeket biztosította: 1. *Kedvezményes utazás* a vasuton: 3-ad oszt. jegy a 2-ikra, fél 2-od oszt. jegy a 3-dikra. 2. *Kedvezményes lakás*: közös teremben elfüggönyözött ágy teljes felszereléssel napi 30 krajczárért és a tisztogatási díjért; deszkafallal elkülönített szobák egyenkint 60 kr-ért és a tisztogatási díjért. 3. *Kedvezményes bemenet a kiállításra*: 5 jegyből álló füzet 5 korona helyett 2 koronáért. 4. *Kedvezményes étkezés*. Még több kedvezmény is várható. Kongressusi tagságra 2 frt tagsági díj beküldése mellett még mindig lehet jelentkezni Mauritz Rezső igazgatónál Budapest, Lovag-utca 18. sz. főreáliskola.

IRODALOM.

Audiatur et altera pars.

— Válasz Censor úr könyvismertetésére. —

(Folyt. és vége.)

A továbbiak rendjén Censor úr aligha úgy nem járt, hogy midőn nekem vermet akart ázni: önmaga esett bele. Ugyanis: bírálni s illetőleg megróni akar, hogy én „a *tétető igék helyett* csaknem mindenütt eddig szokásban nem volt segédige gyanánt a „tud” igét használom.” Engedelmet kérek: én a *tétető* (más szóval *miveltető* = t, at-et, tat-tet képzős) igéket talán sehol sem használtam a nekem imputált módon; de igenis használtam a *ható* igéket (ezt akarta C. úr is mondani!) azért, mert így népiesebb és a gyermek-hangnak inkább megfelel, ha pl. azt mondjuk emphaticusan: „tulajdonképen a *kő nem tud beszélni*“ e helyett: „nem beszélhet”; továbbá azért, mert ez a használat a magyar nyelvtan basisán épülvén, irodalmi jogosultsága van. Kérem Censor urat, szíveskedjék elővenni Szarvas Gábor leghívebb és legtudósabb követőjének, *Simonyi Zsigmondnak* fennebb is előfordult Rendszeres Magy. Nyelvtanát; ebben a 33-ik lapon ez áll: „Maga a *hat* ige tulajdonkép annyit jelent, hogy bir vagy tud vmit tenni (er kann, potest, il peut). . . . A *lehetséget* még a *tud, bir, győz, képes* szavakkal is jelöljük s mellettük többnyire a főnévi igenevet használjuk: *tud várni, bir várni*“ stb. E szerint a C. úrtól kifogásolt példákban: „mindenki *tud* őriző lenni; kis gyermekek nagyokat a templomba *tudtak vezetni*“ stb. helyesen, magyarosan s hozzá még zengzetesen írtam.

Azt mondja továbbá C. úr: „Meg van akadva a szerző a határozatlan multtal is.” Bátor vagyok kategorice kijelenteni, hogy én bizony egy cseppet sem vagyok megakadva; de igenis meg van akadva Ön, tisztelt Censor úr. Mert én a régi nyelvtanokban u. n. határozatlan multat (infinitivi perfectumot, pl. „et *voluisse* sat est”) a felhasznált példákban nem használtam. De Censor úr azt akarta mondani: hogy a régen u. n. *részesülő multból* (partic. perfect-ból) képezett *va-ve* végű határozó igenév-vel vagyok megakadva. Ez a mondás talál a „határozatlan mult”-hoz adoptált példákhoz! Tehát: fennebb *tétető* igékkel vádolt ok nélkül *ható* igék helyett; most inf. perfect-ot = *főnévi igenevet* dob szemem közé, mikor pedig partic. perfect-ból képezett *határozó igenév* van szintén ok nélkül kifogásolva többek közt eme példákban: „nyulacskák voltak egymás mellé lapulva”, melyet C. úr így helyesbit: „nyulacskák lapultak egymás mellé”. (Hát akkor miért mondta rólam így: „Meg van akadva” s nem így: „megakadtam”?) Egy másik példában én így írtam: „fehér kezei a mellén össze voltak fogva”, de C. úr így tartja jobbnak: „fehér kezeit a mellén összekulcsolta”. Látni való, hogy „lapulva”, „összefogva” határozói (partic.) és nem főnévi (infin.) igenevek s plane „határozatlan multú igeidők”! Node, lássuk ismét Simonyit, a kinek id. művében az 52. lapon ezt olvashatjuk: „A határozó igenév kétféle: az egyiknek *va-ve* a képzője, a másiknak *ván-vén*. A *va-ve* végűt használjuk mind cselekvő, mind szenvedő értelemmel. Ha cselekvő jelentéssel használjuk, többnyire folyó cselekvést fejez ki, pl. *sirva* futnak a fiucskák, Gy. — Ha azonban szenvedő értelemben használjuk, akkor rendszeren befejezett cselekvésre vonatkozik: *el van tiltva*; sisakellenzője *le vagyon bocsájtva* A.” En is ez utóbbi értelemben használtam, a hol használtam, s Ön is t. Censor úr, ez utóbbi értelemben mondta rólam ok

nélkül, hogy „megvan akadva”: holott a t. olvasóközönség láthatja, hogy — a mint még egyszer jeleztem — csakugyan Censor úr van megakadva . . .

Censor úr azt mondja, hogy nem az *elégő*, hanem a *leégő* gyertyának van hamva. Erre én azt felelem: házamnál ezen a télen sok petroleum és még több gyertya ég el, s hozzá a nyolcz öl fám is mindjárt elég. Reméllem, így beszélünk! Továbbá: ha a ház meggyul, részint *elég*, részint *leég*; ha a tűzre fát rakok, az is részint *elég*, részint *leég*. Ne keressünk hát a kákán is csomókat! Ezt mondhatom a Censor úr többi kifogásaira is. Eppen azért már le is tehetném helyreigazító tollamat, ha az u. n. „hiányos mondatszerkezet” nem volna Censor úrnál szinte 1½ hasábon nagyobb kedvveléssel, mint szerencsével tárgyalva. Nézzünk hát ennek az állítólagos hibának is a szemébe.

Censor úr szerint hiányos mondatszerkesztésre vall pl. ez a kitételem: „Fiam! *mindig* igazat beszélj, hazugságot *soha ne* mondj; mert senki sem bízik benned, sem nem fog téged senki tisztelni, ha nem beszélsz igazat.” (Censor úr szerint jobb így: „Fiam! igazat beszélj *mindig*, *sohase* hazudjál, mert ha igazat beszélsz: nem bízik benned s nem tisztel téged senki sem.”) Nem értem, hogy az én szerkezetem a felhozott példában miért hiányos, mikor nálam a két hangsúlyozott időhatározó mind a két felszólító mondatban ott, a hol kell, az állítmány előtt áll, a más két okhatározó s illetőleg az alárendelt föltételes mondat, kellő szörenddel s a mondatalkotásnak minden lényeges kellékével bir. Ellenben Censor úrnál a két időhatározó közül egyik az első mondat végére, a másik a következő mondat elejére s így a kettő egymás mellé kerülvén, egyfelől színtelenné, másfelől a körmondatos szerkezetnél fogva nehézkesebbé teszi a beszédet — szemben az én egyszerű és lehetőleg egymás mellé helyezett mondataimmal. Legfennebb a két szerkezet közt az a különbség, mint „tizenkilencz” és „egy híján husz” között. De a 19-et mégis örömeztőbb mondjuk és írjuk, mint a komplikáltabb 1—20-at. Felnőttek v. érettek az utóbbi semmivel sem nehezebb, mint az előbbi; de gyermeknek v. éretlennek az előbbi könnyebb, mint az utóbbi. Ez áll Censor úrnak a többi párhuzamos idézetére is. Hogy én a gyermekekhez leereszkedő hangon, lehetőleg könnyeden és egyszerű mondatokkal, nem pedig nehézkes, összetett és körmondatos szerkezetben írtam: azt Censor úr elnevezte hiányos mondatszerkesztésnek! Holott még *Pál apostol* is bevallotta magáról: „Mikor gyermek voltam, úgy szóltam mint gyermek, úgy gondolkodtam mint gyermek, úgy értettem mint gyermek, minekutánna pedig férfivá lettem, elhagytam a gyermekhez illendő dolgokat” (I. Kor. 13, 11). S hogy átdolgozásomban talán nem mindig a „gyermekhez illendő” kifejezések jöttek pennám alá: az nekem éppen úgy megbocsátható, mint a hogy az eredeti Buxton sem tudta a kellő hangot és kifejezést *mindig* eltalálni. Talán idesorolhatók pl. ezek a kifogásolt kitételek: „mi a *neve* azoknak” (*neve*, gyűjtői értelemben; csak nem írhattam így: *nevők* azoknak, s ha így nem írtam: akkor az én kitételem körülbelül egy a Censor úr részéről módosítottal, t. i. így: „hogy hívják”, jöllehet, elismerem, hogy ez utóbbit inkább használjuk); továbbá: „a templom tornáczában testével együtt *halálra* sebzett lelkét is kiadta” (szívesen elismerem, hogy a „testével együtt” ebben a mondatban alkalmatlan pleonasmus és sokkal jobb lett volna e helyett az egy mondat helyett két mondatban fejezni ki a gondolatot, úgy hogy az egyik mondat lett volna a *testé*, a másik a *léleké* — ámbár a zeugmaféle stilisztikai figurával az én monda-

tomnak is lehetne okát magyarázni); végül „Istennek prófétáit az *ellenségbeliek* elfogták“ (igaz, hogy látszólag szokatlan az alánúzott szó, de a névmásféle: abbeli, ebbeli mintájára gyűjtőneveknél is kezdik mai nap használni, pl. „tömegbeli“, a mely szót körülbelől azon időtájt olvashattam, mikor a próféták ellenségei tollam hegyére kerültek).

Az egészre nézve pedig, illetve munkám alaki részére szabad legyen záradékul megjegyezmem annyit, hogy: én magam szerettem volna, ha *Horatius* intelmét követhetem vala, t. i. hogy dolgozatomon a legszigorúbb kritikát végezzem, s hosszú időn át javítgassam, mielőtt közzéteszem, mert „nescit vox missa reverti“ (Ars p. 390). Ugyde ebben a jó szándékomban ezer és egy ok gátolt, leginkább pedig az a körülmény, hogy időmmel évek óta nem rendelkezhetem szabadon a sokféle tanári és más funkciók miatt. Ezek együttvéve okozták, hogy — habár művem nem tökéletes, de a két első kötetnél nem áll hátrább sem tárgyi, sem alaki s illetőleg nyelvi tekintetben, miután a bosszantó sajtóhibákért nem egyedül csak engem illet a felelősség. Következésképp, minthogy akármely műben nagyon nehéz a tökéletességet elérni: a hol kisebb hibák vannak, azok könnyen elnézhetők, ha máskülönben a nagyobb rész sikerült. S szabad legyen reménylenem, hogy a szóban forgó munkám ez utóbbi kategoriába tartozhatik.

Legvégül, Censor úr fogadja a nt. szerk. úrral együtt legszívesebb köszönetemet a művem iránt tanúsított figyelmükért, a gondos fáradságért és eme becses lap hasábjainak átengedéséért.

Sepsi-Szentgyörgy, 1896. jan. 22-én.

Benke István,
ev. ref. kolleg. r. tanár.

NEKROLOG.

Békési Gyula.

1847—1896.

Békési Gyula, királyi tankerületi főigazgató, ki a múlt évben öngyilkossá lett hivatalszolgájának végső nyilatkozatai alapján a kiméletlen sajtó részéről oly kínos és országsszerte ösmeretes meghurcolásnak volt kitéve, s a ki fölött a bűnügyi vizsgálat megejtése után a debreczeni kir. törvényszék épen e napokban hozta meg ez ügyben a *felmentő* ítéletet, február 2-án szíven lötte magát s ezzel véget vetett szédült életének. A megrendítő s a legszélesebb körben kínos feltűnést keltő tragikus eset szoros összeköttetésben van a törvényszék ítéletével, a mely őt büntethető cselekmény tényálladékanak hiányában fölmentette ugyan, de indokolásában oly tág mezőt hagyott fenn a gyanúsításnak, hogy a boldogtalan ember ez indoklás átolvasása után megtörve sóhajtott fel: ezt nem lehet túlélni! S ki átélte a botrányhajhászó sajtó kiméletlen támadásait, ki évek óta küzdött az anyagi tönkrejutásnak feje fölött átcsapó hullámaival, mikor azt látta, hogy saját gondolkozása szerint is csak az erkölcsi halál áll előtte, inkább a physikai halált választotta. Életének tragikuma az volt, hogy kiváló lelki tehetségei s magas tudományos műveltsége mellett sem tudott az élet anyagi oldalával számot vetni. Az anyagi elzüllesnek nem közönséges neme volt az, a mely őt végzetének elmerítő örvényébe sodorta.

Békési Gyula a hétköznapi emberek színvonalán

jóval felülálló s kimagasló egyéniségek közé tartozott, a mit eléggé mutat az a körülmény, hogy a szegény ref. tanító fia a legháládatlanabb pályák egyikén fölvitte a tankerületi főigazgatóság és királyi tanácsossáig s elérte azt a polczot, a mit kálvinista tanár a hazai tanügy terén elérhet. Társadalmi viselkedésében kissé szótalan s rideg embernek látszott, de a kit az élet közelebb hozott hozzá, annak volt alkalma lelke megnyilatkozásait is látnia s különösen tanügyi széles ismeretét, nemes törekvéseit hallania. A debreczeni ref. főiskola növendéke volt, s ez iskola iránt való érdeklődését megtartotta még állami hivatalában is. E főiskola emelte őt magas állásáig s viszont e főiskola emelése volt neki is egyik törekvése; de életének tragikumához tartozott, hogy az anyagi dolgokkal való számolni nem tudás utoljára még ez iskolával is meghasonlásba sodorta. Hanem azért még az utolsó években is nem egy czikket irt lapunkba névtelenül, a melyben tanügyi belátásával megszívni való tanácsokat adott főiskolánk fejlesztésére.

Iskolai tanulmányainak a debreczeni ref. főiskolában való elvégzése után a békési gymnasiumban kezdte meg tanári pályáját; 1872-ben azonban az egyházkerület bizalma visszahívja őt a főiskolához, hogy a mely intézet kebelén felnőtt, annak szentelhesse férfikora erejét. 12 évig volt a debreczeni ref. főgymnasium tanára, a melynek felét mint a tanintézet igazgatója töltötte el. S e működésében annyi tanügyi képzettséget tanúsított, olyan erős energiát fejtett ki, hogy annak a szellemi átalakulásnak, a melyen főgymnasiumunk e korban szervezet, tanterv, tankönyvek és rendtartás tekintetében átment, jó része az ő tevékenységének és örökös igazgatásának eredménye volt. A párhuzamos osztályok szervezése gymnasiumunkban az ő erőteljes actiója alapján indult meg. Ösmerte az állami tanügyet, jártas volt a tanügyi irodalomban s így mélyen érezte soknemű elmaradottságunkat. S bár a modor, a melylyel egyik-másik intézményünket kiméletlenül ostromozta, kevésbé rokonszenves, sőt olykor cynicus volt, de az igazság erejével hatott, és nem kis része volt benne, hogy az 1883-iki középiskolai törvény már úgy szólván korszerű berendezésben találta főgymnasiumunkat.

Kiváló tehetségét mutatja, hogy bár ő első renden matematikus volt, midőn látta, hogy iskolai tankönyvek dolgában legjobban el vagyunk maradván a philologia terén, szerkesztett magyar olvasókönyvet, a mely jó ideig föntartotta magát, irt latin nyelvtant, a mely a legjobb e nemű külföldi művek alapján készülve, minden fogyatkozásai mellett is a tudomány színvonalán állott. Majd a sajtó terén agitált prot. gymnasiumaink reformja érdekében, 4 évig volt a Debreczeni Prot. Lap főmunkatársa, a mely mellett egy évig, mint szerkesztőtárs, tanügyi mellékletet is adott ki. Es e közben mint az egyetemes tanügyi bizottság tagja — a mely bizottság épen a nyolczvanas évek elején fejtette ki legnagyobb tevékenységét — jelentékeny részt vett azon munkálatokban is, a melyeknek a ref. gymnasiumok mai egyöntetű tantervét és rendtartását köszönjük. Egyike volt ő e korban a prot. középiskolai tanári kar legkiválóbb tagjainak; úgy, hogy midőn a közoktatásügyi kormány a 83-iki középiskolai törvény után a tankerületi főigazgatóságokat szervezte és egy főigazgatói állást egyházunk és iskoláinkra való tekintetből református férfival akart betölteni, egyházunk fejeinek ajánlata és a kormány bizalma őt szemelte ki a fényes állásra.

Békési mint tankerületi főigazgató is, protestáns maradt és egyházunk érdekeit szolgálta. S bár nem

mondhatjuk, hogy a protestántizmus tekintélyének és érdekeinek a tankerületi főigazgatók díszes karában minden tekintetben szerencsés reprezentánsa lett volna, de épen ref. gymnasiumaink emelésére rendkívül sokat tett. Az ő kerületébe esett a legtöbb, de egyszersmind legkevesebb szervezett ref. gymnasium. És ő 12 éves főigazgatói működésében sohasem szünt meg sem a kormányt sarkalni, sem a fentartó testületeket buzdítani e tanintézetek emelésére. Tanügypolitikai belátásánál fogva ősmerte az alföldi magyarságnak eme góczpontjaiban elhelyezett iskolák fontosságát, azért a népszerűség elvesztésével sem törődve tört ez intézetek fejlesztésére. Eljárása egyházaink előtt nem sok rokonszenvenvel találkozott, hasonló volt az orvoséhoz, a ki a fenédedett részek kiirtásával is gyógyításra törekszik. Áldásos működését ma már több alföldi ref. gymnasium korszerű berendezése és palotaszerű épülete hirdeti, a melyek mind az ő erélyes főigazgatói eljárásának köszönik lételöket. Sajnálatos dolog, hogy saját életvezetésében nem volt annyi erkölcsi ereje, a mennyit a rábizott iskolák vezetésében tanusított s így férfikora delén, 49 éves korában fosztotta meg magát attól az örömtől, hogy küzdelmes életének egykor gyümölcseit élvezhesse.

Temetése nagy részvét mellett ment végbe február 5-én. *Dicsőfi* József lelkész mondott koporsója felett megható szép imát, a melyben avatott és kiméletes kezekkel emelte fel a leplet a jobb sorsra hivatott férfiú életpályájáról, a mely oly sokat ígért, az ígéretekől annyit és oly fényesen beváltott s mégis oly tragikus véget ért épen akkor, midőn delelő pontjái emelkedett. Forrón szeretett nejenek *Kubek Mária* asszonynak, a női szelidség és szívjóság ritka példányképeinek szívettépő kétségbeesése, szerető gyermekeinek: Gyula, nánási ref. gimn. h. tanárnak, Béla honvédhadnagyának s a még szülői gondoskodásra szoruló Mariskának és Jenőnek mélységes fájdalma könnyekre indították a résztvevő közönséget.

A felidézett szenvedések és zaklatások özöne elől a halálba menekült szerencsétlen férfiú szelleme iránt legyen kegyelmes a földöntúli igaz bíró; azok pedig, a kik a megboldogult életének megkuszált fonalát még jobban összebonyolítani igyekeztek, hogy a sülyedő ember menekülését megnehezítsék, számoljanak lelkiismeretök ítélőszéke előtt, s kérdezzék meg önmaguktól, vajjon mégis nem jobb tanácsadó-e, még ellenségeinkkel szemben is, a Krisztusi szeretet a gyűlöletnél?

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Szabó János**, a békés-bánati egyházmegye esperese, a napokban küldötte meg a kebelbeli presbiteriumoknak az egyházmegyei özvegy-árva pénztárra vonatkozó javaslatot véleményezés végett. E javaslatot *Pap Imre* pénztárnok, h.-m.-vásárhelyi lelkész készítette, s célja az, hogy a jelzett pénztár segítségére legyen az országos ev. ref. lelkészi özvegy-árva gyámintézet tagjainak ez intézet iránt való kötelezettségeik teljesítésében. A közérdekű javaslatot legközelebb szó szerint közölni fogjuk.

— Az országos ref. gyámintézet végrehajtó bizottságának intézkedése folytán *Petri Elek* biz. előadó az orsz. gyámintézet nyomtatványait szétosztás végett a püspöki hivataloknak megküldötte. E nyomtatványok közül különösen felhívjuk a figyelmet a *zöld füzetben* olvasható *ügyrendre*, melyben az özvegyek, a gyám-

intézeti tagok és hatóságok jogai és kötelességei részletesen felsoroltnak.

— **Az állami dotációról** nyilatkozott *Wlassics* miniszter febr. 5-én a képviselőházban a kultusz-budget tárgyalása kezdetén. Elmondotta a miniszter, hogy az összeirási adatok szerint, a melyeket a ref. konvent még felül nem vizsgált, körülbelül egy fél millióra rug azon összeg, a mely a lelkészi illetmények kiegészítésére a reformátusoknál szükséges, alapul véve a 800 ftos minimumot. A miniszter törvényjavaslatot szándékozik előterjeszteni az illetmények kiegészítésére szükséges összegekről, de e kiegészítést sem egyszerre, hanem csak *fokozatosan* igéri. A szekularizációnak pedig még a feltevését is óvatosan elhárítja magától. Ha fokozatos kiegészítésbe kell belenyugodnunk, mi a fokozatot a 800 ftos minimumon kezdenők s legkésőbb 5 vagy rosszabb esetben 10 év multán a törvénynek revízióját kívánók kimondatni, hogy az emelés lehetővé váljék. A konvent feladata leendő tekintetben a kormánynál nyomtatékkal fellépni.

— **Nem közhiteles anyakönyvi bejegyzés.** A vallás-és közoktatásügyi miniszter által egy gyermeknek az állami anyakönyvek életbelépte után felekezeti anyakönyvben történt utóanyakönyvezése alkalmából fölvetett kérdése folytán kijelentette a belügyminiszter, hogy a mult évi okt. hó 1-je után a felekezeti kereszteleési anyakönyvbe tett bejegyzés közhitelességgel nem bírván, a végből, hogy a szóban forgó születésről közhitelességű anyakönyvi bejegyzés tétessék, az állami születési anyakönyvben való utólagos anyakönyvelés foganatosítandó. A felekezeti anyakönyvbe történt bejegyzést azonban nem szükséges ennek folytán törölni; az érintetlenül maradhat, csak hogy közhitelességre nem tarthat igényt.

— **Diák konzulátus.** A magyar diák-szövetség diák konzulátusokat akar fölállítani a külföldi egyetemeken és a tervet a nyáron tartandó nemzetközi diákkongresszus elé terjeszti. Már meg is állapították a diák konzul teendőit és hatáskörét, a melyben a nemzeti szempont és a nemzetközi diákérintkezés fejlesztése az irányadó. A konzul képviselni fogja a külföldi egyetemeken a magyar diák-szövetséget ünnepélyeken és gyűléseken. Propagandát csinál a magyarság ügyében és lehetőleg egyesületté forrasztja őket, hogy így megalakuljon a magyar diák-szövetség külföldi osztálya. Tájékozást, tanácsot nyújt az odaérkező magyar diákoknak és tőle telhetőleg gyámolítja őket. Azonkívül eljár külön megbízásokban. A diák konzulatus létesítésére a diák-szövetség egy konzulátusi főtükári állást szervez, melynek feladata, hogy kikutassa, melyik külföldi egyetemen, milyen számmal van képviselve a magyarság és hol lehet fölállítani konzulátusokat.

— **Az angol bibliaterjesztő társaság** által idegen nyelven kiadott bibliák száma milliókban a következő: német 17, francia 12, kínai és orosz 5, olasz és svéd 4, dán 3, hollandi 2, bengali, héber, magyar nyelven 1—1 milliónál több és ezenkívül még 330 különböző nyelven néhány százezer. Jelenleg már az összes emberiség $\frac{3}{10}$ részének nyelvén megvan a biblia.

— **Keresztyénből zsidó.** A mióta az egyházipolitikai törvények életbe léptek, a napi lapok feljegyzése szerint két eset fordult elő, hogy keresztyén nő a zsidó hitre tért át. Mind a két esetben házasság volt az áttérés indító oka, mert mind a két nő zsidó vallású férfihez ment nőül.

— **A menza-akadémika.** A budapesti egyetem kebelében levő segélyegyletek, hogy a menza-akadémika eszméje megvalósuljon, azt határozták el, hogy az eddig

nyújtott készpénz-segély helyett a szegényebb sorsú tanulóknak ellátást fognak adni; e célra bizonyos évi szubvenciót biztosítanak a menzának. Ezzel elérni remélik azt is, hogy a közönség, látva az intézmény üdvös hatását, nagyobb áldozatkészséggel fogja felkarolni az ügyet.

— **Miért énekelünk mi Sankey énekeiből is házamban?** Ugy a „Debreczeni Prot. Lap”, mint a „Reformátusok Lapja” általam igen tisztelt s nagyrabecsült szerkesztői kifogásolják, hogy Sankey énekeiből is énekelünk s kiemelik mindketten a mi közzenekönyvünk szépségeit s lélekreható különös erejét. Hát mindazt, a mi szépet és jót csak valaki elmondhat a mi énekeskönyvünkről, azt én is mind elmondom, s úgy vagyok vele, mint Arany, ki Ballagától énekesinálásra sarkaltatva, így válaszolt neki: „Hagyj el, kérlek, engem, ebben a dologban, olyan szép éneket, mint a 130-ik dicséret, úgy sem tudnék én írni soha.” Hát még olyat ki tudna írni, mint az isteni kijelentett zsoltárok? És hogy mégis mást is énekeltek, az onnét van, mert a léleknek van két törvénye, melyet szintén figyelembe kell vennem. Ezek egyike, hogy a lélek a változatosságot szereti, másodika, hogy az *ujdonság ingere hat*. Ezenkívül van még egy okom és az, hogy *közegyházunk érdeke követeli ilyen új énekek éneklését is*. Mert mennél több ily magán énekek keletkeznek, annival jobban fog fejlődni enekirodalmunk, a mi most Ecsedi Miklós és Szönyi Beniamin mult századbeli énekirók óta meglehetősen meddő. És még egy. A Sankey énekeinek külföldön ma még nincs felekezeti jellegök. Széltére éneklék azt minden protestánsok szerte e világban. S én is éneklek azt Edinburgban a szabadegyház déli meetingjein ép úgy, mint Mac All Párizsi missióiban és Moody Endre scót lelkész összejövetelien Budapesten. De félek, ha esetleg ezeket az élelmes s a mozgó korrall mozgó baptisták lefordítják és saját isteni tiszteleteiken használni kezdik, s ezáltal itt a magyar nép előtt reá nyomják a magok felekezeti neveiket, hát akkor, tekintve ezen énekek tiszta, világos evangéliumi tartalmát s kellemes, fülbemászó s könnyen tanulható élénk dallamát, nagy rendet fognak hibeink közül vágni az ő esüireik — egyházuk — számára. Szalay József lelkész N.-Becskérekén.

TARTALOM-JEGYZÉK: A hittanhallgatók létszámának apadásáról. Dr. Erdős József. — A békés-bánati egyházmegye felosztása. Futó Zoltán. — Tanügy: Leánynevelésünk és a felsőbb leányiskolák. Dr. Gulyás István. — Vegyes tanügyi hírek. r. v. — Irodalom. — Nekrológ: Békési Gyula. — Különfélék. — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat theologiai akadémiai tanszékekre.

Az 1896-ik év folyamán tartandó egyházkerületi közgyűlésen választás útján a *nagyenyedi ev. ref. Bethlen-Kollégium theologiai akadémiajában* elhalalozás folytán megüresedett 3 *rendes tanszék* fog betöltetni.

E tanszékek egyikével az ó-, másikával az újszövetségi exegetikai, harmadikával a sythematika theologiai és a rokon tudományok tanítási kötelezettsége jár a konventi tantervben megszabott heti maximális óraszámmal.

E tanszékek mindenike után járó javadalom évi 1650 forint készpénz, 50 forint ötdéves fizetési pótlék, természetbeli lakás vagy 300 forint lakbér és esetleg veteményes kertrész.

Az alkalmazandóknak a kollégium minden lehető esetre (végkielégítés, nyugdíj, özvegyek és árvák ellátása stb.) szoroson ugyanoly kötelezettségek ellenében, ugyanolyan jogokat biztosít, milyenek az állami, illetőleg más nyilvános tanintézetek tanáira nézve az 1885. évi XI. és az 1894. évi XXVII. országos törvényezikkekben vannak megállapítva.

Az állomás 1896. szeptember 1-én foglalandó el.

A pályázni óhajtok életkorukról, vallásukról, képesítettségükről, eddigi alkalmaztatásukról és irodalmi működésükről szóló bizonyítványokkal felszerelt folyamodványukat az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsához *1896. évi márczius hó 1-ig* nyújtsák be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató tanácsának Kolozsvárt, 1896. évi január hó 28-án tartott üléséből.

Márkus Károly,
titkár.

1-2

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Pályázati hirdetés tanári állomásokra.

A dunántúli ev. ref. egyházkerület államilag segélyezett *pápai ev. ref. főgimnáziumához*, következő rendes tanári állomásokra, pályázat hirdettetik:

1. Egy philologiai tanszékre, a melyre latin-német vagy latin-görögképesítettséggel bíró tanárok pályázhatnak.
2. Egy rajz és rajzoló geometriai tanszékre.
3. Egy tornatanári állásra.

Az 1. 2. alatt említett tanszékekre megválasztott tanár köteles a főgimnázium bármelyik osztályában a szakmájába eső, vagy azzal rokon tantárgyakat az egyházkerület által évenként megállapított tantárgycsoportosítás szerint heti 20 óraszámig eltanítani.

Az 1-2 szám alatt felemlített tanszékekre megválasztott tanár évi fizetése 1200 frt alapfizetés, 200 frt lakbérilletmény, öt ízben öt évi szolgálat után 100 frt ötdéves korpótlék, a melynél a más intézetben rendes tanári állomáson töltött évek is fele részben beszámíthatnak. Ha a tanári pályán már működött volt, az igazgatótanács tudomása szerint kiválóbb érdemeket szerzett tanárok is pályáznak, illetőleg választatnak meg a hirdett állomásokra tanárukat: azok az 1400 frt, vagy éppen az 1600 frt alapfizetéssel rendszeresített második és első fizetési osztályú állomásokra megválasztásukkal egyidejűleg előléptethetők.

A tornatanár javadalmazása 800 frt.

A tanszék betöltése a dunántúli ev. ref. egyházkerület hatáskörébe tartozik, s pályázók felhívtnak, hogy folyamodványukat, keresztelő levelükkel, végzett tanulmányaikkal, tanári képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, egészségi állapotukat, védkötelezettségüket igazoló bizonyítványaikkal együtt *1896-ik év márczius 15-ig* küldjék be a főtiszt. püspöki hivatalhoz Rév-Komáromba.

Megjegyeztetik, hogy csak ev. ref. vallású egyének pályázatait vétetnek figyelembe. A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek jogosított és kötelezett tagja.

Állomását a megválasztott tanár 1896. szept. 1-én szaktudományához tartozó értekezéssel köteles elfoglalni s a mennyiben eddig rendes tanárkép még nem működött tanár választatnék meg, egy év mulva véglegesítettik.

Ha alkalmas pályázók hiányában tanári oklevéllel nem bíró tanárjelölt választatnék meg helyettes tanárukat, annak évi fizetése 800 frt lenne, egy év alatt tartozik oklevelét megszerezni s ha a kívánalmaknak megfelel, akkor a rendes tanárok fizetési osztályába besoroztatik.

Darányi Ignác,
főiskolai világi gondnok.

2-3

Czike Lajos,
főiskolai egyházi gondnok.